

امکان‌سنجی تدریس تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکرد سلامت‌محور در دانشگاه‌های علوم پزشکی

محمود ایوبی^۱، مریم آویژگان^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۰

چکیده

زمینه و هدف: از جمله مباحث علوم بشری که در قرآن کریم به آن توجه شده مباحث مرتبط با حوزه سلامت و دانش پزشکی است. هدف این مطالعه، بررسی امکان‌پذیری تدریس تفسیر موضوعی قرآن با رویکرد سلامت‌محور در دانشگاه‌های علوم پزشکی و ارائه چارچوب کلی برای تدوین سرفصل‌های این درس می‌باشد.

روش بررسی: این پژوهش کاربردی و با رویکرد ترکیبی کمی و کیفی در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام گرفت، جامعه آماری ۲۴ نفر از مدرسان درس تفسیر موضوعی قرآن، کارشناسان حوزه معارف اسلامی و متخصصان حوزه سلامت و آشنا به مباحث حوزه معارف بودند. ابزار مطالعه، پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی و پایایی آن مورد تایید کارشناسان قرار گرفت.

یافته‌ها: مشارکت‌کنندگان (۱۰۰ درصد) ارائه درس تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکرد سلامت‌محور را نه تنها امری ممکن بلکه مفید و ضروری دانستند. اکثر مشارکت‌کنندگان (۷۵ درصد) معتقد بودند سرفصل‌های درس قابلیت ارائه با این رویکرد را دارند. ۱۰۰ درصد مشارکت‌کنندگان، ارائه این رویکرد را در ابعاد چهارگانه سلامت (معنوی، اجتماعی، روانی و جسمی) ممکن دانستند اما منابع موجود را برای تحقق این رویکرد کافی ندانستند.

نتیجه‌گیری: ارائه درس تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکرد سلامت‌محور در ابعاد چهارگانه (معنوی، اجتماعی، روانی و جسمی) امری ممکن بلکه مفید و ضروری و منشأ پویایی و کارآمدی این درس خواهد بود. سرفصل‌های پیشنهادی سلامت‌محور نیز راهگشای مناسبی برای تحقق عینی این رویکرد خواهد بود.

کلمات کلیدی: امکان‌سنجی، تدریس، تفسیر موضوعی قرآن کریم، رویکرد سلامت‌محور

۱. استادیار گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. ma.auobi@gmail.com

۲. نویسنده مسئول. استادیار مرکز تحقیقات آموزش پزشکی، مدیریت مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. Maryamavizhgan@gmail.com

مقدمه

آموزش ارزش‌ها همواره یکی از اهداف مهم نظام‌های آموزشی تلقی می‌شود (۱). این امر در تقویت بعد معنوی دانشجویان نقش بسزایی دارد (۲). از این منظر، فلسفه وجود گنجاندن دروس معارف اسلامی، کمک به دانشگاه‌ها در مأموریت اساسی آن‌ها یعنی انسان‌سازی است (۳). دروس مذکور نقش تعیین‌کننده‌ای در تعلیم و تربیت دانشجویان ایفا می‌کند (۴). کاشانی معتقد است، آموزش عالی نتوانسته الگوی موفق اندیشه و عمل دینی را در محیط‌های دانشگاهی ارائه دهد (۵). لیاقتدار و همکاران میزان رضایت دانشجویان از محتوای کتب معارف اسلامی را زیر حد متوسط ذکر می‌کند (۶). یافته‌های پژوهش دیگری نشان داده که بعضی دروس معارف اسلامی هیچ تأثیری روی نگرش دینی دانشجویان نداشته است (۷). در مطالعه رستمی و همکاران، کاربردی و مفید بودن مطالب، ارائه مطالب به شیوه قابل‌درک، منظم و مرتبط با یکدیگر در دروس معارف، مطلوب ارزیابی شده است (۸).

اگرچه عوامل درونی مانند محتوا، روش تدریس، توانایی علمی اساتید، ویژگی‌های شخصیتی آنان و جایگاه دروس معارف اسلامی در برنامه درسی به‌عنوان موانع تأثیرگذاری مطلوب این درس هستند ولی این دروس علاوه بر عوامل درونی وابسته به متغیرهای بیرون از محیط آموزشی نیز می‌باشند و دانشجویان باید آموزه‌های این دروس را به‌طور عینی در جامعه و روابط اجتماعی خود مشاهده کنند. هم‌چنین تطبیق با نیازها و دغدغه‌های اصلی و امروزی دانشجویان و پیوند با واقعیاتی که عملاً در جامعه پیرامون خود مشاهده می‌کنند، حیاتی است. بنابراین تأکید اساتید بر ایجاد برقراری ارتباط با رشته دانشجویان به‌منظور اثرگذاری بیشتر و مجهز‌ساختن اساتید به آخرین دستاوردهای علمی مرتبط به دو حوزه معارف اسلامی و سلامت است.

در مطالعه‌ای ۶۰ درصد دانشجویان ارتباط محتوای دروس معارف را با آموزه‌های پزشکی کم و بسیار کم می‌دانند و ۶۰ درصد ایشان معتقد بودند که دروس معارف به معرفت‌افزایی حرفه پزشکی ایشان به حد کم یا بسیار کم تأثیر داشته است. بنابراین نیاز به آموزش و ارتقای مهارت استادان معارف، احساس می‌شود. این نیاز با تشکیل جلسات مشترک با سایر گروه‌های آموزشی، تأمین خواهد شد. این نوع هم‌اندیشی‌ها در گروه‌هایی نظیر اخلاق پزشکی، پزشکی اجتماعی، پرستاری، روان‌پزشکی، ادبیات فارسی و معارف، بیشتر تأکید می‌شود (۹).

فیروزی معتقد است دو رویکرد مهم در تدوین محتوای دروس معارف اسلامی به چشم می‌خورد، اول تلاش برای تنوع بخشیدن به محتوا، به اعتبار رویکردهای مختلف علمی به مباحث و سرفصل‌های دروس در پاسخ به گرایش‌های مختلف فکری و نیازهای علمی دانشجویان و استادان معارف اسلامی؛ دوم تلاش در راستای تنوع بخشیدن به متون دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها متناسب با رشته‌های دانشجویان برای تدوین متون اختصاصی رشته‌های مختلف است که دروس معارف اسلامی را بیشتر به حیطه کاربردی و مشاغل دانشجویان برده و آنان برای تصدی شئون مختلف زندگی، از جمله شغلی بر مبنای ارزش‌های الهی و انسانی مهیا می‌کند. این رویکرد گرچه در معاونت پژوهشی دانشگاه معارف وجود داشته و هرازگاهی تألیفاتی در این زمینه صورت گرفته، اما کارهای جدی در این زمینه به یکی دو سال اخیر با تألیف کتبی مختص رشته‌های مختلف از جمله علوم پزشکی، فنی و ... منجر شده است (۱۰).

به‌رحال مطالعات فوق، توجه علمی و جدی به دروس معارف اسلامی و مشکلات و چالش‌های آن‌ها را ضروری می‌سازد. از جمله اموری که در تأمین محتوای درس تفسیر موضوعی قرآن کریم باید مورد توجه قرار گیرد، رشته

امکان‌سنجی و ارائه چارچوب کلی برای تدوین محتوای این درس بود.

روش پژوهش

این پژوهش کاربردی و با رویکرد ترکیبی کمی و کیفی در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش مجموعاً ۲۴ نفر، که همگی دارای مدرک دکترا و شامل ۱۰ نفر از مدرسان درس تفسیر موضوعی قرآن کریم؛ اعم از هیئت‌علمی و مدعو، ۷ نفر از کارشناسان حوزه معارف اسلامی و ۷ نفر از اساتید متخصص حوزه سلامت و آشنا به مباحث حوزه معارف بودند که به روش هدفمند انتخاب گردیدند. روش انجام پژوهش با تلفیق حضوری در جلسات کمیته تخصصی و کارشناسی به‌صورت گروه اسمی و به‌صورت غیرحضوری با روش دلفی بود. کمیته تخصصی تفسیر در گروه معارف اسلامی که در هر ترم با حضور مدرسان درس تفسیر اعم از هیئت‌علمی و مدعو (میانگین ۱۰ نفر) برگزار می‌گردد، فرصت مغتنمی بود برای نظرسنجی از اساتیدی که خود مجریان این مطالعه بودند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته با ۶ سؤال باز بود تا مشارکت‌کنندگان تنها اکتفا به انتخاب گزینه ننموده و مستندات و دلایل خود را برای گزینه انتخابی ذکر کنند و در تحلیل مورد استناد قرار گیرد. پرسشنامه شامل چهار سؤال ابعاد امکان (اهداف مصوب درس، سرفصل‌های مصوب، ابعاد چهارگانه سلامت و وجود پیشینه)، یک سؤال پیرامون مفید بودن و یا حتی ضرورت این رویکرد برای دانشجویان علوم پزشکی و سؤال دیگر درخواست سرفصل پیشنهادی برای این رویکرد بود و مورد تأیید و تصویب کارشناسان در گروه معارف اسلامی قرار گرفت. سؤال‌ها عبارت بودند از ۱- با توجه به اهداف این درس آیا امکان ارائه درس تفسیر موضوعی قرآن با رویکرد به مباحث حوزه سلامت وجود دارد؟ ۲- در صورت مثبت بودن پاسخ آیا امکان ارائه

تحصیلی دانشجویان و تخصص حاصل از آن است. درس «تفسیر موضوعی قرآن کریم» دو واحد درسی از مجموعه دروس معارف اسلامی است که بر اساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی برای دانشجویان مقطع کارشناسی و دکترای عمومی با هدف «آشنایی با برخی از مفاهیم زندگی ساز قرآن کریم در قالب نگرش موضوعی» تدریس می‌شود. جامعیت قرآن و گستردگی موضوعات و معارف آن و توجه به نیازهای دانشجویان و از سوی دیگر محدود بودن این درس در قالب دو واحد درسی اقتضاء می‌نماید، مباحث و معارفی از قرآن برای این درس انتخاب و تدریس شود که علاوه بر رعایت سرفصل‌های مصوب، پاسخگوی نیاز دانشجویان بوده و از جذابیت و کارآمدی لازم برخوردار باشد.

هیئت‌امنای سازمانی جهانی بهداشت (WHO) در سال ۱۹۹۷، تعریف زیر را از سلامت به تصویب رساند: «سلامت یک حالت دینامیک از تأمین رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی، و معنوی است؛ نه فقط نبودن بیماری و نقص عضو». این سازمان در تقسیم‌بندی بیماری‌ها در ICD-۱۰ «بعد معنوی» را اضافه کرده است. همان‌گونه که ابعاد جسمی، روانی و اجتماعی به هم ارتباط دارد و دارای تأثیر متقابل هستند، بُعد معنوی انسان و سلامت معنوی او، با سایر ابعاد سلامت در ارتباط و تأثیرگذار است (۱۱). در این پژوهش، سلامت در چهار بُعد (جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی) مورد توجه است.

به نظر می‌رسد با توجه به اهداف درس تفسیر موضوعی قرآن کریم و سرفصل‌های مصوب آن و همچنین با توجه به تأکید بسته‌های تحول و نوآوری و ضرورت رویکرد بین‌رشته‌ای و بین حرفه‌ای در دروس، این ظرفیت وجود دارد که بتوان محتوای این درس را برای دانشجویان علوم پزشکی، با رویکرد سلامت‌محور ارائه نمود. از آنجاکه نویسندگان، پژوهشی در این خصوص نیافتند بنابراین هدف این مطالعه،

به لحاظ سرفصل‌های مصوب درس وجود دارد و آیا سرفصل جدیدی برای این رویکرد لازم است؟ ۳- ارائه با این رویکرد به حسب کدام یک از ابعاد چهارگانه سلامت ممکن است؟ ۴- در صورت وجود پیشینه آیا امکان ارائه با این رویکرد نیز وجود دارد؟ ۵- آیا این رویکرد مفید و یا حتی لازم برای دانشجویان علوم پزشکی می‌تواند باشد؟ ۶- سرفصل‌ها و موضوعات پیشنهادی خود را برای این رویکرد بیان کنید؟ پس از کسب کد اخلاقی دانشگاه و مجوز جهت پژوهش از مدیرگروه معارف، دعوت‌نامه برگزاری جلسه کمیته همراه با موضوع جلسه برای مدعوین ارسال گردید تا افراد با آمادگی بیشتری در جلسه حضور داشته باشند. در گام اول این مطالعه در جلسات با روش گروه اسمی، بعد از توضیحات پیرامون موضوع و توجیحات لازم، افراد دیدگاه‌های خود را مطرح می‌نمودند. نظرات با کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان کلمه به کلمه بر روی کاغذ پیاده و به روش تحلیل محتوای مرسوم تجزیه و تحلیل گردید. جوهر عبارات و کلمات به صورت کد استخراج و پس از ادغام و پالایش کدهای اولیه‌ی مشابه با توجه به معنایی که از آن‌ها حاصل می‌شد، زیر مقوله‌ها حاصل شد. در نهایت با شیوه استقرایی و مقایسه دائم، مقوله‌های اصلی شکل گرفتند. پژوهشگران با روش‌هایی نظیر بازبینی دست‌نوشته‌ها توسط مشارکت‌کنندگان، بازبینی هم‌تراز توسط همکاران پژوهشی، رعایت حداکثر تنوع در انتخاب مشارکت‌کنندگان، ثبت کامل پیوسته فعالیت‌های پژوهشگر درباره چگونگی جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، دقت و صحت یافته‌ها را تقویت نمودند. در پایان جلسه پرسشنامه امکان‌سنجی در بین حاضران توزیع و به روش خود ایفا تکمیل گردید. بعد از جلسه، مسئول کمیته دیدگاه اکثریت را پیرامون هریک از سؤالات شش‌گانه به همراه مستندات آن‌ها به روش کیفی (تحلیل محتوا) و آمار توصیفی (فراوانی و درصد) استخراج نمود. گام دوم این مطالعه تشکیل جلسه

کارشناسان بود. در این جلسه کارشناسان نیز بعد از بحث و نظر پیرامون نتایج جلسه کمیته، دیدگاه‌های خود را مطرح و نظر مورد توافق اکثریت هر دو جلسه کسب شد. در گام سوم با توجه به بین‌رشته‌ای بودن مباحث بین حوزه معارف اسلامی و سلامت، بعد از انتخاب هدفمند افراد متخصص حوزه سلامت در جلسه کارشناسان، نتایج به دست آمده از جلسات برای آنان ارسال و در نهایت تائید شد.

یافته‌ها

در نظرسنجی از شرکت‌کنندگان مطالعه، ۱۰۰ درصد ایشان اصل امکان ارائه درس تفسیر موضوعی قرآن کریم را با رویکرد سلامت‌محور تائید نموده و این رویکرد را مخالف هدف‌های این درس ندانستند. از نظر ۷۵ درصد مشارکت‌کنندگان، اکثر سرفصل‌های درس قابلیت ارائه این رویکرد را دارند و فقط ۲۵ درصد از مشارکت‌کنندگان معتقد بودند توجه به این رویکرد مستلزم تعریف سرفصل‌های جدید برای این درس است و می‌توان آن‌ها را در حدمجاز خروج از سرفصل‌ها قرارداد. در نظرسنجی انجام‌شده، ۱۰۰ درصد معتقد بودند امکان ارائه درس تفسیر در ابعاد چهارگانه سلامت (معنوی، اجتماعی، روانی و جسمی)، وجود دارد و اولویت بدین نحو بیان نمودند: ۱- سلامت معنوی ۲- سلامت اجتماعی ۳- سلامت روانی ۴- سلامت جسمی. همچنین ۱۰۰ درصد مشارکت‌کنندگان، متون آموزشی موجود را جامع برای تحقق این رویکرد در درس تفسیر ندانستند و ۱۰۰ درصد معتقد به مفید بودن و حتی ضرورت این رویکرد برای دانشجویان علوم پزشکی بودند. برای ارائه این درس با رویکرد سلامت محور، پنج سرفصل شامل کلیات، قرآن و سلامت معنوی، قرآن و سلامت روان، قرآن و سلامت اجتماعی، قرآن و سلامت جسم پیشنهاد گردید (جدول ۱).

جدول ۱. سرفصل‌ها و موضوعات کلی پیشنهادی درس تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکرد سلامت محور

سرفصل‌ها	موضوعات کلی
فصل اول: کلیات	مفهوم شناسی سلامت از دیدگاه قرآن
فصل دوم: قرآن و سلامت معنوی	جایگاه مباحث پزشکی در قرآن
	مفهوم سلامت معنوی
	عوامل راه‌یابی به سلامت معنوی
فصل سوم: قرآن و سلامت روان	عوامل اعتقادی (توحید باوری، آخرت‌گرایی و ...)
	عوامل رفتاری و عملی؛ عبادی (ذکر، نماز، دعا، توسل و ...)
	مفهوم سلامت روان
	اهداف سلامت روان (پیشگیری، درمان، مراقبت)
فصل چهارم: قرآن و سلامت اجتماعی	ابعاد سلامت روان (نگرش به خداوند، خود، دیگران و زندگی)
	نیاز و سلامت روان (نیازهای زیستی، روان‌شناختی و معنوی)
	دین‌داری و سلامت روان
	رفتارهای اخلاقی و سلامت روان
	عوامل آسیب‌زا در سلامت روان
	مفهوم سلامت اجتماعی
	رویکردهای سلامت اجتماعی (پزشکی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی)
فصل پنجم: قرآن و سلامت جسم	ابعاد سلامت اجتماعی (معنوی، معیشتی، فرهنگی، خانواده)
	شاخصه‌های سلامت اجتماعی
	آسیب‌های اجتماعی
	راهکارهای رفع و کاهش آسیب‌های اجتماعی
	خلقت انسان (مراحل خلقت انسان قبل از تولد، تولد و رشد انسان)
فصل ششم: قرآن و سلامت جسم	اصول تغذیه در قرآن (توجه به امور معنوی، توجه به ظاهر غذا، مواد غذایی مناسب، اغذیه حرام)
	نکات کلی بهداشت و سلامت جسم

بحث

این مطالعه باهدف امکان‌سنجی تدریس تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکرد سلامت‌محور در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، با روش کاربردی و رویکرد ترکیبی کمی و کیفی انجام شده است. تمامی اساتید شرکت‌کننده در کمیته تخصصی درس تفسیر، اصل امکان ارائه درس تفسیر موضوعی قرآن کریم را با رویکرد سلامت‌محور تأیید نموده و این رویکرد را مخالف باهدف‌های این درس ندانستند. ازجمله دلایل آن را می‌توان، جامعیت قرآن کریم دانست که در راستای هدایت بشر هر آنچه را برای رسیدن به کمال و سعادت او لازم بوده متذکر شده است؛ ازجمله توصیه‌ها، راهبردها و راهکارهایی در جهت

تأمین سلامتی دنیوی که مقدمه برای کسب بیشتر کمالات اخروی می‌تواند باشد. آیات متعدد در قرآن کریم که مباحثی از حوزه سلامت و علوم پزشکی را صراحتاً و یا تلویحاً بیان کرده است. بر اساس پژوهشی با موضوع بررسی آیه‌های قرآن کریم در زمینه سه بُعد اصلی سلامتی (جسمی، روانی و اجتماعی) در ۶۷ سوره قرآن آیات قرآن مشخصاً به یک یا دو و یا هر سه بعد سلامتی اشاره نموده است. عمده آیات قرآن به هر سه بعد سلامتی اشاره عام دارند اما تعداد کل آیات در خصوص سه بعد اصلی سلامتی ۲۶۴ آیه است که سهم سلامت اجتماعی ۱۰۱ آیه، سهم سلامت روانی ۹۴ آیه و سهم سلامتی جسمی ۶۹ آیه می‌باشد (۱۲). هدایت انسان و وصول به کمالات معنوی

از اهداف والای خداوند در نزول قرآن کریم می‌باشد و رویکرد سلامت‌محور - خصوصاً سلامت معنوی - در تفسیر قرآن در راستای تحقق این هدف است. این رویکرد باهدف کلی درس که آشنایی با برخی مفاهیم زندگی ساز قرآن کریم در قالب نگرش موضوعی می‌باشد، مطابقت دارد (۱۳). تدوین کتب تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکردهای دانش مدیریت (۱۴) و اقتصاد (۱۵) توسط نشر معارف به‌منظور تدریس برای دانشجویان این رشته‌ها نیز بیانگر ظرفیت موجود برای تدوین متن آموزشی با رویکرد سلامت محور است.

اکثر مشارکت‌کنندگان (۷۵ درصد) معتقد بودند که بیشتر سرفصل‌های درس قابلیت ارائه با رویکرد سلامت را دارند که می‌توان علت را کلی بودن عناوین و باز بودن دامنه سرفصل‌ها دانست بطوریکه در سرفصل نهم که آخرین سرفصل است عنوانی برای آن قرارداد نشده و نقطه‌چین قرارداد شده است. علاوه بر این اگر برخی از مباحث با رویکرد سلامت محور منطبق بر سرفصل‌های مصوب نباشد می‌توان آن را در قالب حد مجاز خروج از سرفصل‌های مصوب قرار داد. تمامی مشارکت‌کنندگان معتقد بودند امکان ارائه درس تفسیر با این رویکرد در ابعاد چهارگانه سلامت (معنوی، اجتماعی، روانی و جسمی) که مرتبط با مباحث حوزه پزشکی است، وجود دارد و اولویت طرح مباحث را به ترتیب، سلامت معنوی سلامت اجتماعی، سلامت روانی و سلامت جسمی مطرح نمودند. لازم به ذکر است که نشر معارف که مسئولیت ارائه متون آموزشی دروس معارف اسلامی را بر عهده دارد، ده متن آموزشی را برای درس تفسیر موضوعی قرآن کریم به چاپ رسانده است که یک متن آموزشی آن ویژه رشته‌های علوم پزشکی است (۱۶)؛ این کتاب که دارای چهار بخش است تنها یک بخش آن مرتبط با مباحث پزشکی است و در این بخش نیز دو بعد مهم سلامت معنوی و سلامت اجتماعی مورد توجه قرار نگرفته است. در بعد سلامت روان نیز بحث مختصری تحت عنوان «بهداشت روانی»

انجام‌شده است که جامعیت کافی را ندارد. به نظر می‌رسد با توجه به گستره آموزه‌های قرآنی مرتبط با ابعاد چهارگانه سلامت و عدم جامعیت اثر تدوین‌شده با این رویکرد، امکان تدوین اثری جامع با این رویکرد وجود دارد. این درحالی است که تمامی مشارکت‌کنندگان نیز متون موجود را جامع برای تحقق این رویکرد در درس تفسیر ندانستند.

تمامی مشارکت‌کنندگان در مفید بودن و حتی ضرورت این رویکرد برای دانشجویان علوم پزشکی اتفاق نظر داشتند از جمله دلایل مفید و حتی ضروری بودن این رویکرد را می‌توان توجه به رشته تحصیلی و تخصص دانشجویان علوم پزشکی، پاسخ‌گویی به شبهات و پرسش‌های دانشجویان در مباحث میان‌رشته‌ای قرآن و حوزه سلامت که این امر از جمله اهداف برگزاری دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها است، ایجاد جذابیت، نشاط و کارآمدی در درس، ضرورت ایجاد تغییر و تحول در متون آموزشی و به‌روزرسانی محتوای دروس، استقبال دانشجویان در کلاس‌های درس تفسیر از مباحث میان‌رشته‌ای قرآن و حوزه سلامت، ذکر نمود.

از فرصت‌ها و نقاط قوت مطالعه می‌توان مواردی همچون تلاش برای ایجاد تحول و نوآوری در متون آموزشی و توجه به نیازهای جامعه علمی را ذکر کرد. از محدودیت‌ها و نقاط ضعف مطالعه می‌توان به محدودیت جامعه آماری آن به اساتید و کارشناسان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان اشاره نمود. پیشنهاد می‌گردد کارگاهی را برای اساتید درس تفسیر موضوعی قرآن کریم که در دانشگاه‌های علوم پزشکی تدریس می‌نمایند طراحی و زمینه کاربردی کردن این طرح را فراهم نمود.

نتیجه‌گیری

درس تفسیر موضوعی قرآن کریم دارای ظرفیت گسترده‌ای است که می‌تواند با رویکردهای متفاوت از جمله رویکرد سلامت‌محور ارائه گردد. نه‌تنها امکان ارائه این درس در تمامی

تشکر و قدردانی

نویسندگان برخود لازم می‌دانند از تمامی اعضای هیئت علمی، کارشناسان و فراگیران که ما را در این مطالعه یاری نمودند، صمیمانه قدردانی نمایند. لازم به ذکر است این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «امکان‌سنجی ارائه دروس معارف اسلامی با رویکردها مباحث حوزه سلامت» می‌باشد که این پروژه با حمایت مالی معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با کد علمی ۱۹۸۲۹۲ انجام شده است.

ابعاد سلامت وجود دارد بلکه ارائه آن مفید و ضروری است. لازم به ذکر است کلی بودن سرفصل‌های مطرح‌شده در برنامه درسی این رشته و باز بودن دامنه سرفصل‌های مصوب، زمینه را تسهیل نموده است. همچنین اگرچه منابعی با این رویکرد وجود دارد اما جامعیت لازم را ندارند. لذا ارائه این درس با رویکرد به سلامت در پنج سرفصل شامل، کلیات، قرآن و سلامت معنوی، قرآن و سلامت روان، قرآن و سلامت اجتماعی، قرآن و سلامت جسم پیشنهاد گردید.

منابع

1. Bagheri KH. Internalization guide of moral values through the curriculum. Journal of Curriculum Studies. 2008; 8: 86-105. [Persian]
2. Shafiepour Motlagh F, Khodadadi H. Attracting to Islamic studies classes in universities. Proceedings of the conference on science and technology and software in the field of Islamic Studies. 2010; 1. [Persian]
3. Majidi MR, Fatehi A. Students' attitudes towards Islamic timetabling. Journal of Research and Planning in Higher education. 2007; 41:34-50. [Persian]
4. Amini M, Rahimi H, Samadian Z. An Analysis and Assessment of Obstacles to Effectiveness of Islamic lessons (Case Study in Kashan University Medical Sciences). J Med Educ Dev. 2013; 6 (10) :13-21. [Persian]
5. Kashani M. Analysis of strategies for higher education approved the realization of university environment. Journal of the Islamic University. 2005; 25:11-46. [Persian]
6. Liyaghatdar MJ, Shanazari J, Moslemi M. Evaluation of student satisfaction of public courses in the city of Kerman. Journal of the Islamic Revolution. 2008; 14(7)1-22. [Persian]
7. UsefiyeLoye V. The Effect of Islamic lessons on student's religious attitude. Journal of Education. 2007; 5(30):184-153. [Persian]
8. Roštami B, Safavi Z, Fakour E, Faghihzadeh S, Ayattollahi F. Satisfaction of students from the Quality of Educational Services of Islamic Education Department of Zanjan University of Medical Sciences. DSME. 2018; 5 (1) :1-14. [Persian]
9. Gholami Ganjavi A, Shamsai, M. Recognizing the harms and effective strategies of Islamic education courses in Shiraz University of Medical Sciences. Epistemological studies in Islamic University. 2019; 23(80): 415-428. [Persian]
10. Firoozi, R. Pathology of courses and Urmia in professional doctoral courses the position of professors of Islamic education according to the views of medical students. Epistemological studies in Islamic University. 2018; 19 (63): 151-172. [Persian]
11. Aziai F. salamate manavi. 1nd ed. Tehran: published by hoghoghi; 2014.
12. Yadollahpour MH, Seyed Andy J, Rezaei R, Borhani M, Bakhtiari A. Examining the verses of the Holy Quran in the context of the three main dimensions of health (physical, mental and social). Journal of Islam and Health. 48- :3 ;2015 56. [Persian]
13. Deputy for the Affairs of Professors and Courses of Islamic Education. New Titles and Topics of Courses of Islamic Education approved by the 542nd session dated 13/07/2004 of the Supreme Council of the Cultural Revolution. 1 nd ed. Qom: published by Bada'a al-Rasool; 2005. [Persian]
14. Ghavami, S. Thematic commentary of the Holy Quran, Management Knowledge in the Quran. 1nd ed. Qom: Maaref Publishing; 2014. [Persian]
15. Khadem A. Thematic Interpretation of the Holy

Quran with an Economic Approach. 1nd ed.
Qom: Maaref Publishing; 2013. [Persian]
16. Ebrahimi M. Thematic Interpretation of the Holy

Quran, for Medical Sciences. 1nd ed. Qom:
Maaref Publishing; 2013. [Persian]

Feasibility study of teaching thematic interpretation of the Holy Quran with a health-oriented approach in medical universities

Mahmoud Ayoubi¹, Maryam Avizhgan^{2*}

Abstract

Background and objective: Among the topics of humanities that are considered in the Holy Quran are topics related to the field of health and medical knowledge. The purpose of this study is to investigate the feasibility of teaching thematic interpretation of the Qur'an with a health-oriented approach in medical universities and to provide a general framework for compiling the topics of this course.

Materials and method: This applied research was conducted with a combined quantitative and qualitative approach in the academic year of 2019-2020 in Isfahan University of Medical Sciences. The statistical population included 24 lecturers on thematic interpretation of the Qur'an at Isfahan University of Medical Sciences, specialists in the field of Islamic education and specialists in the field of health and familiar with the topics of the field of Islamic education. The study tool was a valid researcher-made questionnaire.

Results: Participants (100%) considered the presentation of thematic interpretation of the Holy Quran with an approach to health issues not only possible but also useful and necessary. The majority of participants (75%) believed that the course topics could be presented with a health-oriented approach. 100% of the participants considered it possible to present this approach in all four dimensions of health.

It is remarkable, Internationalization doesn't limit to invite foreign students and joint research projects. But, the leadership of journals, scientific associations and international institutions abroad, and the establishment of international branches could be bring out operative internationalization.

Conclusion: Teaching the thematic interpretation course of the Holy Quran with a health-oriented approach in its four dimensions (spiritual, social, psychological and physical) is possible, useful and even necessary, and causes its dynamism and efficiency.

Keywords: Feasibility Study, Teaching, Thematic Interpretation of the Holy Quran, Health-Based Approach

1. Assistant Professor, Department of Islamic Education, Isfahan University of Medical Sciences. Isfahan, Iran.

2*. Corresponding Author, Medical Education Research, Medical Education Development Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: maryamavizhgan@gmail.com